

Dwazen worden wijs

Zesentwintig augustus jongstleden was een aangename dag. De vakantie was weliswaar voorbij, maar een gezelschap van 22 *young professionals* op anderhalve meter bij mij en elkaar vandaan vulden de collegezaal voor een culturele diepteboring. Mij was gevraagd voor studerende en afgestudeerde te spreken. Werktuigbouwkundigen, politicologen, chemische analisten, antropologen, artsen, bestuurskundigen, accountants en biotechnologen ontmoetten elkaar in de setting van een zomerschool. Of ik de coronacrisis wilde duiden.

Aan een historische schets moesten we een actuele invalshoek geven, waar we het publiek persoonlijk bij moesten betrekken. Ik had een aantal stellingen achter de hand. Geleend van *Kieskompas*, van 14 augustus 2020. Een van de stellingen luidt: 'Het is geloofwaardig dat samen met een toekomstig vaccin tegen corona een chip wordt geïnjecteerd bij mensen, waarmee ze permanent gevolgd kunnen worden.' Er gingen zonder aarzeling zes handen de lucht in. Ruim 25 procent van de veelbelovende wetenschappers was voor mij niet meer te onderscheiden van een groeiende schare die er samenzweringstheorieën op na houdt.

U hebt het intussen door, we betreden nu de zeephegging van het complotdenken. We gaan verder: 'Er zijn steeds meer aanwijzingen dat het virus niet afkomstig is van een markt in China, maar uit een nabijgelegen laboratorium...'

Dit is nog klein bier vergeleken bij de brij van woeste en onnavolgbare beweringen van 5G-gegenstanders, coronawaanzinnigen en de aanhangers van de QAnon-beweging in Amerika. Antivaxxers zien in de politieke bovenlaag pionnen van de farmaceutische industrie. Bill Gates is een kind van de duivel en Kim Jong-un is een agent van de CIA. Facebook en YouTube staan garant voor het voortwoekeren van complottheorieën. Niet alle complotdenkers zwelgen in extremisme, maar allen worden gedreven in een afkeer van de gevestigde orde, instituten en opvattingen.

Het is dit jaar overigens wel erg rustig geweest rond 9/11 en wat de voorzitter van de VGN hierover te zeggen had. Al een aantal jaren achter elkaar zijn de media erg geïnteresseerd in wat in het geschiedenisonderwijs gedaan wordt aan de bewering dat de CIA of de Mossad achter 9/11 zit. In *De Telegraaf* pakte ik vorig jaar fors uit door een pleidooi te voeren om in de klas complotten of samenzweringstheorieën in de geschiedenis aan de orde te stellen met 9/11 als casus. In een iets te optimistische bui beweerde ik dat het wel goed zou komen met onze leerlingen en complottheorieën. Op voorwaarde dat we ons ambachtelijk werk goed uitvoeren. Bronnenonderzoek en fact-

checking. We herkennen als geschiedeniscollega's onze pavlovreactie bij dit onderwerp: 'Geschiedverhalen en interpretaties moeten gebaseerd zijn op historisch bewijs.'

Ik buig inmiddels het hoofd en erken dat we er met factchecken en argumenten alleen niet komen, al zal ik dit ambacht nooit opgeven. Bij samenzweringstheorieën gaat het namelijk niet om de waarheid en de werkelijkheid. De culturele en sociale omgeving waar iemand bij hoort of wil horen laat zich niet wegdrücken door de wetenschap. Door het aanhangen en huldigen van theorieën en opvattingen dragen leerlingen en leraren hun identiteit uit. Beiden zijn gevoelig en gelovig voor wat aansluit op hun mens- en wereldbeeld en verwerpen wat hierin niet past.

'In een iets te optimistische bui beweerde ik dat het wel goed zou komen met onze leerlingen en complottheorieën'

De school is de samenleving in Madurodam-formaat. Deze school, met de muzen van Clio voorop, heeft een grootse opdracht. Ze verheft en verrijkt leerlingen (en hun docenten) door nieuwe inzichten. Het besef dat ons wereldbeeld de interpretatie van feiten beïnvloedt, is daarvan een voorbeeld. Mooier en dieper dan de Prediker in hoofdstuk 2:13 kan ik het niet zeggen: 'Toen zag ik, dat de wijsheid uitnemendheid heeft boven de dwaasheid, gelijk het licht uitnemendheid heeft boven de duisternis.' ■

Ton van der Schans is voorzitter van de VGN. Hij werkt als docent geschiedenis op de Driestar Hogeschool (pabo) in Gouda.